

amint ezt például épp a «Fehér torony» c. regényénél is megtette.

Majthényi György.

A magyar nemzet hadtörténelme.
V. rész: **A tatárjárás.** Irta: *Doberdói Breit József* altábornagy. 128 nyolcad-rétoldal, 2 vázlattal. Kiadja Grill Károly, Budapest.

A szerző alig néhány hónappal ezelőtt adta át a nyilvánosságának sorozatos nagy művének III. részét, *szabadságharcunknak* három kötetből álló katonai leírását és most egy újabb kötettel ajándékozza meg olvasóit. Ebben a kötetben *Breit* altábornagy Magyarország egyik legnagyobb csapását, a *tatárjárást* tárgyalja.

Tizennégy fejezetben ismerteti tárgyát. Az első fejezetben leírja Magyarország belső állapotát *IV. Béla* alatt. Ezt kedvezőtlennek tették a király túlságos szigorúsága és a főurak önkénykedése. A helyzetet súlyosbította *Kötöny* kun vezérnek kivégzése is, aminek következtében az országban élő harcias kunok többezernyi csapata a magyarok ellenségévé vált. A külső viszonyok nem voltak ugyan aggasztók, ellenség sehonnan sem fenyegette az országot, de viszont veszély esetén külső támogatásra alig lehetett számítani.

Ezek letárgyalása után a szerző fokozatosan odavezeti az olvasót, ahol Magyarország elvérzett, az 1241 április 11-én vívott sajmelléki csatához. Elmondja, hogy több domokos-barát, köztük *Julián* szerzetes az ázsiai Nagymagyarországban kutatott őseink után. Ez a kutatás nem járt ugyan nagy sikerrel, de annyit elértek a vándorok, hogy hírül adhatták a mongol veszélynek hazánk felé terjedését. *Temudzsin* törzsfőnök, aki a *Dzsingiz khán* (leg hatalmasabb uralkodó) nevet vette föl, a XIII. század elején rendkívül jól felszerelt és kiképzett óriás haderővel és a legkíméletlenebb hadviseléssel tört nyugat felé, hódító útjá-

ban mindent összetiport, fölégetett, a lakosok millióit felkoncolta, azokat pedig, akiket mint katonákat alkalmazhatott, rabláncra fűzvé, katonai szolgálatra kényszerítette. Második utóda, *Batu khán*, szintén kiváló hadvezér volt és alparancsnokai nagyon ügyes, tetterős és megbízható segítő-társainak mutatkoztak. Batu, miután már Kievet elfoglalta, Magyarország felé vette útját és fölszólította *IV. Béla* királyt a meghódolásra. A magyar haderő nem mérkőzhetett sikerrel a tatárokkal. Ott már a lovagi szokások és fegyverzet honosodtak meg, a tatárok pedig, valamennyien fürge, kitűnő lovasok, még az ősmagyarok harcmodorával hadakoztak.

Batu khán félelmetes gyorsasággal közeledett határainkhoz. *Rogierius mester*, aki a hadjárat alatt maga is a tatárok fogságába került és onnan csak a csodával határos módon szabadult meg, leírta a szörnyű inváziót. Leírásában azt állítja, hogy a tatár seregnek hazánk ellen működő számaereje 500.000 fő volt; *Breit* altábornagy hajlandó *Rogierius*nak ezt az állítását elfogadni. Batu csapatai Magyarországot harapófógó módjára veték körül, amelyből nem lehetett menekvés! A közeledő ellenség feltartóztatására *Dénes nádor* egy kisebb magyar sereggel 1241 március elején a Vereckei-szorosnál állott, de őt a tatárok, miután a torlaszokat szétrombolták, megverték. Maga a nádor csak néhány emberével tudott, március 12-én visszavonulni, csapatainak legnagyobb része ott veszett a tatárok nyílzáporában. A magyar sereg főereje mintegy 65.000 emberre szaporodván, a Sajó balpartján, a Mohi pusztán ütött tábort. A szerző rendkívül érdekesen és részletesen írja le a főerők harcát. Különösen rámutat arra, mily nagy hibát követtek el őseink akkor, midőn — az ellenséghez viszonyítva — maroknyi seregüket összeláncolt serekekkel körülvett táborban egyesítet-

ték. Így semmi mozgóképességük sem volt. Amikor *Batu* nyilasai minden oldalról körülvették *Béla* király katonáit, akkor ezek, mint az akolba szorított juhok, tehetetlenül vergődtek, ellenállást alig fejthettek ki. Nem csoda, ha a Mohi puszta valóban hazánk temetőjévé változott. A csataterén mintegy 10.000 magyar találta hősi halálát, de az igazi veszteségek csak akkor kezdődtek, amikor a kegyetlen tatárok a menekülőket üldözték. A visszavonulás részleteit és az azzal kapcsolatos pusztulást, vérengzést *Breit* altábornagy megrázó leírásban ismerteti. Itt csak annyit közlünk, hogy a magyar sereg egyik legvitézesebb vezére, *Ugron* kalocsai érsek is hősi halált halt és hogy *Béla* király néhány hívével, állandó veszélyben, *Diósgyőr* felé, azután *Frigyes* osztrák herceghez *Hainburgba*, onnan *Zágrádba*, majd a dalmát tengerpartra, végül *Trauba* menekült. Hogy azonban miként fogadták a szerencsétlen magyar uralkodót, legjobban bizonyítja *Rogeri*us mester, aki így sóhajt fel: «Így falták fel a szegény magyarokat mindenfelé az élesfogú, harapós, kegyetlen fenevadak!»

A könyv részletesen foglalkozik a tatárok további műveleteivel, a király üldözésével, majd a vérengző seregnek az országból 1242-ben történt kitakarodásával. A szerző leírja a pusztulás rettentő képét és azt a sok intézkedést, amelyet a magyarok *Béla* királynak, mint második honalapítóknak köszönhettek.

Breit altábornagynak röviden ismertett könyve — kitűnő alkotás. Csodálatos energia jellemzi a szerzőt, aki hangyaszorgalommal kutatta föl a magyar, latin, német, francia, angol és egyéb forrásokat, könyveket és okiratokat egyaránt s azokból, aggodalmas kritika után, a maga megítélése szerint a tudós elmélyedésével és az író rátermettségével állította össze legújabb művét. Megjegyzéseit és elmél-

kedéseit, mint a nyugodt és alapos judicium termékeit, aggály nélkül el lehet fogadnunk. Ha még megemlítjük, hogy stílusa kitűnő, csoportosítása logikus, előadása tárgyilagos, akkor érthető, hogy a szerzőnek ez a könyve is hadtörténelmi irodalmunk legelőkelőbb helyére érdemes.

Gabányi János.

Orczy Emma: Sir Percy visszaüt. (A Szent István-Társulat kiadása.) Orczy Emma nevére «A vörös Pimpernel» című regényről emlékszünk, amely kora ifjúságunkban égette magát emlékezetünkbe izgalmas és szövevényes meséjével és főleg címével. Ha a meséjét el is felejtettük azóta — az idő bizony nem ólomlábon járt — a cím azóta is úgy maradt meg emlékünkben, mint valami kedves dologé, amely a maga idejében néhány kellemes órát szerzett nekünk.

Orczy Emma mostani regénye testvére az előbbinek, mert egy a hősük: Sir Percy Blakeney, feje a Vörös Pimpernel Szövetségnek, amely azt tűzte ki célul, hogy «segítsen az ártatlanon és megmentse a gyengét». A szövetség húsz tagja mind angol és a rémuralom idején francia földön próbálja a végzetet elhárítani azok fejről, akiket a «gyanú-törvény» a guillotinra szánt. Ebben a regényben a szövetségnek három tagját ösmerjük meg, amint a Frontenac-családot, e derék, jószívű földbirtokosokat és azonkívül az egyik vészbírónak ártatlanul bajba került leányát, a detektívregények szabálya szerint, angol földre mentik.

A detektívregények technikája, amely sokat sejtet és még többet elhallgat, nem igen alkalmas művészi problémák megoldására. A fősúlyt a cselekmény érdekességére és izgalmasságára helyezi s az alakokat csak hiányosan világítja meg. Ezért eleven emberek helyett árnyakat kapunk, amelyeket a szerző fantáziája kerget